

Петрук О.М., д.е.н., проф.,
Новак О.С., к.е.н., доц.
Житомирський державний технологічний університет

СУТНІСТЬ КРИПТОВАЛЮТИ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ПЕРЕДУМОВА ЇЇ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ

Майже дев'ять років тому, одночасно з першими транзакціями Bitcoin (Біткоїн), в лексикон економістів і науковців увійшло поняття криптовалюти. Біткоїн став найпоширенішою і найдорожчою криптовалютою, що має такі основні ознаки: віртуальність, анонімність, відсутній єдиний центр емісії. Торгові угоди з криптовалютами проводяться тільки в електронному форматі, а операції купівлі-продажу можна здійснити через онлайн-біржі. Крім того, біткоїни можна отримати шляхом прийняття в оплату за товари та послуги або майнінгу, суть якого полягає в тому, що на комп'ютери різних користувачів інсталюється спеціальне програмне забезпечення, задіяне у вирішенні певних математичних завдань, в результаті чого генеруються біткоїни.

Незважаючи на те, що на початку свого розвитку біткоїн був локальною криптовалютою, яка використовувалася обмеженим колом людей (переважно його засновниками), за кілька років він перетворився на систему світового рівня. Станом на 19.10.2017 р. загальна капіталізація криптовалютного ринку перевищила 170 млрд. дол. США та продовжує зростати. При цьому, п'ятірка лідерів ринку (Bitcoin, Ethereum та ін.) показує приріст капіталізації щонайменше 245 млн. дол. США за добу.

Дослідники з бухгалтерського обліку своєчасно відреагували на виникнення нового об'єкту відображення і були сформовані пропозиції з обліку криптовалюти як електронних грошей. Однак, такі судження сформовані, ґрунтуючись, на тлумаченні першої частини назви цього явища – «крипто», тобто враховуючи його форму, а не зміст. За такого звуженого підходу, криптовалюта розглядається як різновид електронних грошей, що не дозволяє належним чином розкрити методику облікового її відображення як різновиду фінансового активу. Дійсно, якщо проаналізувати суто технічні аспекти використання криптовалют, то вони схожі з електронним видом грошей безготівкової форми їх обороту, оскільки криптовалюти неперсоніфіковані та обертаються поза межами банківської системи в електронному вигляді. Однак, криптовалюти мають суттєві відмінності в порівнянні з електронними грошима, зокрема, перші не є «банківськими грішми», не враховуються при розрахунку монетарних агрегатів та не можуть бути використані для здійснення банківських послуг.

Концептуальні ж змістовні відмінності криптовалюти від грошей є такими. Сучасна грошова теорія містить три підходи до тлумачення грошей: функціональний, еквівалентний і портфельний. За функціонального підходу, криптовалюта має належним чином виконувати п'ять основних функцій: мірило цінності, засобу обігу, засобу платежу, засобу заощадження, світові гроші.

Діюча практика використання криптовалюти як платіжного засобу дійсно має місце. За даними UBR.ua за 8 років існування, криптовалюту в якості оплати приймають найбільші компанії світу, такі як Microsoft, Dell, Galactic, AirBaltic,

Innovacs, VirginGalactic, The New York Times, CNN, Reuters, Zynga, Overstock і Tiger Direct. В Україні не більше 20 вітчизняних компаній приймають в оплату товарів і послуг криптовалюти (Продуктовий магазин «Натуральні продукти» (м. Київ), сервісний центр з ремонту техніки Ukrainian iPhone Service (м. Київ), адвокатська контора «Юскутум» тощо). З наведених прикладів випливає, що розрахунки криптовалютами не набули масового поширення ні в Україні, ні в інших країнах світу. Крім того, криптовалюти не можуть належним чином виконують функцію засобу заощадження, оскільки курс таких фінансових активів є дуже мінливим і регулюється, по суті, попитом та діловими очікуваннями держателів.

За еквівалентного підходу, криптовалюта мала б бути специфічним товаром, що обмінюється без обмежень на будь-який інший товар, тобто бути загальним еквівалентом. Однак, наведені приклади доводять обмеженість використання криптовалют при обслуговуванні товарного обороту.

За портфельним підходом, під власне грошима розуміють актив наділений абсолютною ліквідністю. Ця властивість надає грошам здатності обмінюватися на будь-який інший товар, тобто бути загальним еквівалентом, що дозволяє грошам обслуговувати товарний обмін, виконуючи функції міри цінності та засобу обігу, а поза межами сфери обігу – накопичення цінності, формування капіталу. Криптовалюти не наділені абсолютною ліквідністю, оскільки не мають стабільної або внутрішньої вартості, не гарантовані жодною державою, а отже, не викликають довіри у більшості потенційних держателів.

Вивчення вітчизняного законодавства доводить, що криптовалюта не відноситься ні до валюти, ні до валютних цінностей. Стаття 1 ЗУ «Про Національний банк України» містить методологічні передумови віднесення «криптовалют» до грошових сурогатів, однак в переліку останніх вони відсутні. Отже, у економістів вже були достатні нормативні передумови проводити аналіз криптовалют, класифікуючи їх, як певного виду актив, наділений значним ступенем ліквідності.

З викладених обґрунтувань випливають такі наслідки щодо відображення криптовалют в бухгалтерському обліку суб'єктів господарювання. По-перше, вкладення коштів суб'єктом господарювання у криптовалюту на термін більше року, з метою отримання доходу через зростання курсової вартості такого активу, потрібно класифікувати як довгострокову фінансову інвестицію непов'язаній стороні. В разі, якщо криптовалюта придбана для перепродажу, або буде використовуватися суб'єктом господарювання для обміну в період до одного року, її потрібно класифікувати як іншу поточну фінансову інвестицію. Дане положення потрібно відобразити у обліковій політиці суб'єкта господарювання. По-друге, діючі вітчизняні методики з обліку фінансових інвестицій дозволяють відобразити новий об'єкт обліку, яким є криптовалюта, без додаткового запровадження балансових рахунків і розробки нових методів оцінки цього активу. Такими рахунками повинні бути відповідно: 143 «Інвестиції непов'язаним сторонам», 352 «Інші поточні фінансові інвестиції». Оцінка повинна відбуватися за справедливою вартістю, але в першому випадку як фінансового активу, оціненого за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки у сукупному доході, у другому – фінансового активу, оціненого за справедливою вартістю з

відображенням результатів переоцінки як прибутку або збитку. По-третє, за підходів викладених у попередніх двох пунктах, криптовалюта буде автоматично відображена у статтях балансу (звіту про фінансовий стан) «довгострокові фінансові інвестиції» (інші фінансові інвестиції), код рядка – 1035 або «поточні фінансові інвестиції», код рядка – 1160.

Висновок. Зважаючи на те, що жодна країна світу не визнала криптовалюту офіційним платіжним засобом, ми не можемо підтвердити існування даного виду грошей чи їх еквівалентів, а внесені пропозиції щодо облікового відображення криптовалют дозволять суб'єктам господарювання здійснювати інвестиції в такий високодохідний актив, не порушуючи норм чинного законодавства, до того часу, поки Національний банк України не визначиться із офіційним статусом криптовалют в Україні.